

Viešųjų erdvių pritaikymas vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams

Biruta Švagždienė, Vilius Vaseris

Lietuvos sporto universitetas, Kaunas, Lietuva

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (projekto Nr. 09.3.3-LMT-K-712-16-0047) pagal dotacijos sutartį su Lietuvos mokslo taryba (LMTLT).

ANOTACIJA

Remiantis fizinio racionalumo ir lygybės prielaida, taip pat moralinėmis vertybėmis bei gamtos vaidmeniu šiuolaikiniams miestams, keičiasi žmogaus ir valstybės politinė viešosios erdvės samprata, kuri apibrėžiama ne kaip fizinį pavidalą turinti erdvinė visuma, bet kaip abstrakčias bendruomenės vertybes ir ne tik fiziologinius individo poreikius atitinkanti miesto struktūra. Pagrindinis dėmesys kreipiamas į moralinius, socialinius ir kultūrinius dalykus, derinant juos su fiziologiniais individo poreikiais. Tyrimo problema – analizuojant viešųjų erdvių pritaikymą, mokslinių straipsnių apie viešąsias erdves ir jų problemas yra daug, bet šia tematika pateikiama kritika ar diskusijos vyksta viena kryptimi – į viešąsias erdves yra žvelgiama kaip į pavienius objektus, tačiau ne kaip į vieningą, glaudžiai susijusią sistemą. Tyrimo tikslas – įvertinti, kaip Kauno viešosios erdvės pritaikomos vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams. Tyrimo objektas – viešųjų erdvių pritaikymas vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams. Tyrimas parodė, kad viešųjų erdvių pritaikymas ir prieinamumas vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams tenkinti vis dar išlieka nepakankamas. Viešosios erdvės nepilnai formuojamos laikantis darnumo kriterijų, jos nėra tolygiai paskirstomos ir pritaikomos.

Raktažodžiai: viešoji erdvė, laisvalaikis, bendruomenė, sveikatingumas, pritaikymas.

ĮVADAS

Ištirtumo laipsnis. Miestai vis labiau plečiasi, vis mažiau atrandama vietos viešoms, atviroms erdvėms, miestas planuojamas atsižvelgiant į urbanistinius elementus, erdvėms neskiriant pakankamai dėmesio ir kūrybinio potencialo (Piekienė, 2015). Anot R. Prapiestienės (2003), „sparčiai augant miesto gyventojų skaičiui visame pasaulyje, klesti architektūra. Prasidėjus intensyviai statybų periodui natūraliai aplinkai ir žaliesiems miestų plotams dažnai paliekami tik statyboms netinkami plotai, o rekreaciniai žalieji plotai – dažnai tampa naujų statybinių objektų zona. Miestų želdinių ir želdynų raida miesto sistemoje tapo gana sudėtinga“ (Prapiestienė, 2003 – cit. iš S. Kriūkienė, 2019, p. 6). Pastaruoju metu žmonėms vis labiau rūpi, kokioje aplinkoje jie gyvena ar ilsisi, ir nebesvarstoma, ar rūpintis savo sveikata yra reikalinga ir naudinga. Pripažįstame, kad sveikai gyventi – neišvengiama būtinybė. Juk norime būti ne tik patrauklūs, jaunatviški, energingi, bet ir jaustis darniai su savimi, artimaisiais ir visa aplinka. M. Burinskienė (2003) pažymi, kad pastaruoju metu įvairiuose miestuose siekiama suformuoti tinkamas sąlygas skirtingiems žmonių poreikiams tenkinti, tad pagrindinis dėmesys kreipiamas ne tik į miesto fizinės infrastruktūros plėtrą, bet ir į kitus dalykus, siekiant sukurti darnią socialinių, ekonominių ir ekologinių aspektų pusiausvyrą (Čiegis, Žalevičienė, 2012).

Sprendimo naujumo argumentacija ir svarbiausi mokslo darbai. Mokslininkai I. Urbonaitė (2011, 2013), A. A. Donnelly'is, T. E. MacIntyre'as (2019), V. Ratten'as (2019) ir kiti akcentuoja, kad šiandien vis labiau didėja poreikis analizuoti žmonių sveikatai paveikias bendro fizinio aktyvumo,

fizinės veiklos natūralioje aplinkoje rekreacijos raiškos formas ir galimybes <...>, kuriuos pasitelkus vyksta nuolatiniai žmogaus kūrybiniai ir fizinės bei dvasinės reprodukcijos procesai. Autoriai pažymi, kad rekreacinė veikla, rekreacinės funkcijos yra stiprūs tiek fizinės, tiek socialinės erdvės elementai: juos pasitelkiant perteikiamas kultūrinis miesto turinys, vertybės, pasaulėžiūra (Urbonaitė, 2011, 2013; Donnelly, MacIntyre, 2019; Ratten, 2019). Taigi nesunku daryti prielaidą, kad tiek dabar, tiek netolimoje ateityje šios erdvės formavimo ir tvarumo bei aplinkosaugos (ekologiškumo) klausimai vardan bendruomenės gerovės išliks tiek pat svarbūs ar taps dar aktualesni, nes miestų plėtra ir raida vyksta labai intensyviai ne tik Lietuvoje (Grunskis, 2013; Kroeger et al., 2019).

Tyrimo objektas – viešųjų erdvių pritaikymas vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams.

Tyrimo tikslas – įvertinti kaip Kauno viešosios erdvės pritaikytos vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams.

Tyrimo tikslui pasiekti atskleista viešųjų erdvių samprata ir pritaikymo galimybės, identifikuoti bendruomenės sveikatingumo poreikiai, išanalizuota Kauno gyventojų nuomonė viešųjų erdvių pritaikymo vietos bendruomenės poreikiams.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir interpretavimas, statistinė duomenų analizė, kokybinis tyrimas – interviu.

METODIKA

Viešosios erdvės – pats geriausias miestelio, kaimo ir paties miesto mentaliteto ir gyventojų bei valdžios sąmoningumo indikatorius. Prie keleto viešųjų erdvių planavimo prisidėjęs architektas A. Byčenkovas (2014) neabejoja, kad turėti sutvarkytas, funkcionalias ir tinkamai suplanuotas erdves turėtų būti kiekvienos bendruomenės siekis (Adamonytė ir kt., 2018). Žvelgiant į miesto viešąsias erdves socialiniu, kultūriniu požiūriu, jos suvokiamos kaip kultūros objektai, kuriuos formuoja žmogaus išraiškos laukas (architektūra, infrastruktūra), žmogaus elgesio būdas (įvairios subkultūros) arba reikšmės kūrimas (normos, vertybės, reikšmės, visuomeniniai aspektai) (Adamonytė ir kt., 2018). I. Adamonytė, V. Kriauciūnaitė-Neklejonovienė ir D. Rekus (2018) atkreipia dėmesį į tai, kad, kiekviename miestelyje yra būtina tvarkyti, rekonstruoti viešąsias erdves. Viešosios erdvės parodo ten gyvenančių žmonių charakterį, vidines emocijas, kurios padeda skatinti socialinę sąveiką ir bendruomenės jausmą. Autorė pabrėžia, kad viešosiomis erdvėmis reikia nuolatos rūpintis, jas tvarkyti, kad jos džiugintų ne tik architektūrine išvaizda, bet ir tvarka, švara (Adamonytė ir kt., 2018). Siekiant atskleisti viešųjų erdvių pritaikymą bendruomenės sveikatingumo poreikiams, buvo taikomas kokybinis tyrimas. Atlikta mokslinės, teorinės literatūros analizė, analizuoti teisės aktai, apibūrinantys viešosios erdvės sąvokos sampratą, analizuota nacionalinė darnaus vystymosi strategija, tikslai, uždaviniai, nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2016–2023 metų plėtros programa, Kauno miesto teritorijų vystymo projektinių pasiūlymų pristatymai, Kauno miesto kultūros strategija iki 2027 metų (2017) ir kiti dokumentai, susiję su nagrinėjama tema. Analizuoti moksliniai straipsniai, kuriuose tiriamas viešųjų erdvių eksploatavimas, pritaikymas ir planavimo tendencijos, viešųjų erdvių įtaką bendruomenės gyvenimui.

Apibendrinant galima teigti, kad viešosios erdvės – miesto veidas, kuris kalba apie patį miestą ir jo gyventojus. Tai vietos, skirtos žmonių susibūrimams, jų paskirtis yra neatsiejama nuo žmonių

apsikeitimo kultūrine, socialine ar ekonomine informacija ir su šiomis kategorijomis susijusius procesus, kurie užtikrina visuomenės narių savirealizaciją ir veiklos galimybes. Šiandien, daugiau dėmesio skiriant socialinei dimensijai aplinkos formavimo ir pertvarkymo srityje, sociologinio aspekto reikšmės suvokimas ir integravimas projektuojant bei kuriant aplinką gali būti traktuojamas ir kaip gilias istorines šaknis turintis, ir kaip gana naujas reiškinys... (Grazuleviciute-Vileniske, 2014). Vadinasi, žmogui gyvenamojoje aplinkoje turi būti prieinamos visos būtinos socialinės paslaugos (fiziškai ir finansiškai), kultūra, užtikrinta galimybė laisvai judėti, tinkamai save realizuoti, rūpintis sveikata, ilsėtis ir pan. Taigi šiandien viešųjų erdvių darni plėtra – tai nauja holistinė, visa apimanti ilgalaikė paradigma, orientuota į strateginį valdymą ir mąstymą. Paradigma nukreipta į ilgalaikę perspektyvą, kurios vizija – užtikrinti gerovę ateities kartoms. Paradigmos holistiškumas sietinas su tuo, kad akcentuojamos ekologijos, socialinės ir saugumo problemos visais visuomenių lygiais – nuo lokalaus (vietos) iki globalaus (visuotino) sprendimų priėmimo ir naudos visai žmonių bendrijai.

Tyrimo metodų procedūros ir tyrimo eiga. Tyrimas vyko trimis etapais:

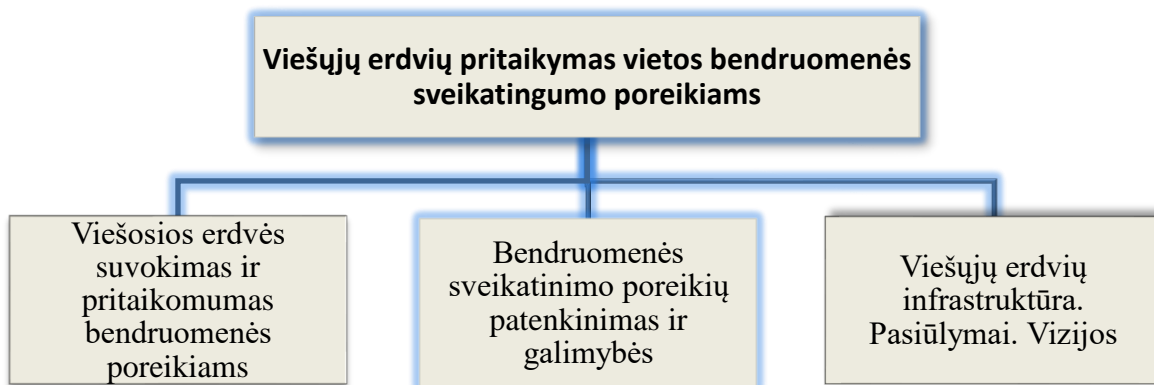
1 etapas – mokslinės ir teorinės literatūros apie viešosios erdvės sampratą studijavimas, tikslo, uždavinių, probleminių klausimų formulavimas ir teorinės dalies rašymas, klausimyno (klausimų bloko) sudarymas.

2 etapas – vykdoma informantų paieška, atranka. Pristatomas tyrimo tikslas, uždaviniai ir, gavus žodinį informantų sutikimą dėl dalyvavimo tyrime, derinamas laikas ir susitikimo vieta tyrimui atlikti. Tyrimas atliktas 2020 m. vasario mėnesį.

3 etapas – tyrimo rezultatų analizavimas, apibendrinimas, darbo tobulinimas, užbaigimas. Pasak A. Valackienės (2002), visi šie etapai moksliniame tyrime glaudžiai tarpusavyje susiję ir izoliuoti jų vieną nuo kito negalima. Atliktas kokybinis tyrimas – interviu. Gauti duomenys apdoroti naudojant turinio analizės (angl. *Content*) metodą.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo šeši informantai (paaiškinama, kaip buvo pasirinktas imties kiekis). Lyties pažiūriu – keturios moterys ir du vyrai. Tyrimo respondentų amžius – nuo 23 iki 45 metų. Siekiant konfidencialumo, respondentų vardai neminimi. Tyrimo rezultatuose bei interpretacijose naudojami respondentų identifikavimo kodai (1M, 2M, 3M, 4V ir pan.) – skaičius reiškia respondento numerį, raidė – lytį. Charakteristikos pateikiamos gavus žodinį informantų sutikimą.

Tyrimo tema, tyrimo klausimų grupės (blokai), kuriais siekiama išsiaiškinti viešųjų erdvių pritaikymą vietos bendruomenės sveikatingumo poreikiams, pateikiami paveiksle.

Pav. Tyrimo tema (tyrimo klausimų grupės-blokai)

Tyrimo vieta ir laikas. Tyrimas atliktas 2020 m. vasario mėnesį. Tyrimui atlikti informantai buvo pasirinkti patogiosios atrankos (angl. *Convenience sampling*) būdu: iš tyrėjo akademinės (universiteto) aplinkos keli informantai buvo pasirinkti pagal rekomendacijas. Pasirenkant informantus buvo laikomasi metodo, grįsto geografinė apibrėžtimi. Visi informantai studijuoja, dirba ir gyvena Kaune. Pasak L. Rupšienės (2007), tyrimo vienetai gali būti pasirinkti pagal geografinę vietą, pavyzdžiui, kaimynystę, miestus, valstybes, regionus, rinkas. Atrinkti informantai supažindinti su tyrimo tema, tyrimo tikslais, tyrimo uždaviniais ir informuoti, kad gauti duomenys bus panaudoti tik tyrimo tikslais. Informantams buvo suteikta galimybė laisva valia (laisvanoriškumo principu) apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime ir / ar jo nutraukimo. Kaip ir minėta, dėl dalyvavimo interviu gautas žodinis informantų sutikimas (angl. *Informed consent*). Tyrimo dalyviams garantuotas konfidencialumas ir anonimiškumas, buvo laikomasi tyrimo etikos principų. Dėl interviu (pokalbio) su informantais susitarta dėl jiems patogaus laiko ir vietos: interviu atlikti informantų namuose, kavinėje, akademinėje (universiteto) aplinkoje ir kitur.

Tyrimas buvo atliekamas pagal parengtą klausimyną. Klausimų pagrindimas pateikiamas lentelėje.

Lentelė. Tyrimo instrumento pagrindimas

Tiriamas aspektas	Interviu klausimai
Siekiami išsiaiškinti, kaip bendruomenė suvokia viešąją erdvę.	1. Viešoji erdvė – gyvenamosios vietovės urbanizuotos teritorijos erdvinės struktūros elementas, skirtas visuomenės bendriesiems interesams. Viešojoje erdveje kiekvienas asmuo gali mėgautis sambūviu su kitais žmonėmis, atstovauti kolektyviniam ir bendram interesui, nenustelbdamas ar nenaikindamas jo įvairovės. Gal galėtumėte išsakyti savo nuomonę, ką Jums reiškia viešoji erdvė?
Siekiami išsiaiškinti, kaip bendruomenė vertina miesto viešąsias erdves.	2. Kaip galėtumėte pakomentuoti Kauno viešąsias erdves?
Siekiami išsiaiškinti, kaip bendruomenė vertina miesto viešąsias erdves, ar miesto viešosios erdvės pritaikytos bendruomenės sveikatinimo poreikiams.	3. Kokia Jūsų nuomonė apie Kauno viešąsias erdves, ar jos yra pritaikytos bendruomenės sveikatinimo poreikiams?
Siekiami išsiaiškinti, kaip viešųjų erdvių pritaikymas (prieinamumas) prisideda prie bendruomenės sveikatinimo.	4. Kaip viešųjų erdvių pritaikymas leidžia prisidėti prie bendruomenės sveikatinimo?
Siekiami išsiaiškinti, ar Nemuno sala pritaikyta bendruomenės laisvalaikio, sveikatingumo poreikiams.	5. Nemuno sala yra pakankamai pritaikyta bendruomenės sveikatinimo ir laisvalaikio poreikiams?
Siekiami išsiaiškinti, kaip bendruomenė vertina sveikatinimo zonas Nemuno saloje.	6. Nemuno saloje pakankamai yra sveikatinimo zonų (maudyklų, treniruoklių aikštelių, bėgimo, pasivaikščiojimo takų ir kt.), kaip galėtumėte pakomentuoti sveikatinimo zonas Jūs?
Siekiami išsiaiškinti, ar Nemuno saloje organizuojami renginiai, susibūrimai atliepia bendruomenės sveikatinimo poreikius.	7. Nemuno saloje organizuojami renginiai, susibūrimai atliepia bendruomenės sveikatinimo poreikius. Kokia Jūsų nuomonė?
Siekiami išsiaiškinti, kaip Viešųjų erdvių modernizavimas ir infrastruktūros gerinimas prisideda prie vietos bendruomenės ir miesto svečių laisvalaikio, sveikatinimo poreikių	8. Viešųjų erdvių modernizavimas ir infrastruktūros gerinimas sudaro sąlygas tenkinti vietos bendruomenės ir miesto svečių kultūrinius, rekreacinius, poilsio, sveikatinimo, laisvalaikio praleidimo poreikius. Kokia Jūsų nuomonė?

tenkinimo.	
Siekama išsiaiškinti bendruomenės laisvalaikio, sveikatinimo paslaugų poreikį, prieinamumą, galimybes.	9. Jūsų nuomone, ar yra užtikrinamas bendruomenės laisvalaikio paslaugų poreikis, prieinamumas ir kokios yra galimybės sveikatinimo poreikiams patenkinti?
Siekama išsiaiškinti, atskleisti bendruomenės nuomonę, kaip galėtų būti gerinama Nemuno salos infrastruktūra.	10. Kokių turite pasiūlymų, vizijų kaip pagerinti „pagyvinti“ viešosios erdvės – Nemuno salos – infrastruktūrą bendruomenės laisvalaikio poreikiams patenkinti?
Siekama išsiaiškinti bendruomenės nuomonę, kokiais darnaus formavimo kriterijais būtina vadovautis formuojant viešąsias erdves.	11. Jūsų manymu, kokiais kriterijais vertėtų vadovautis formuojant viešųjų erdvių infrastruktūrą, pvz.: ekologiškumo, išskirtinumo, pasiekiamumo, adaptyvumo ? Kas dar galėtų būti svarbu formuojant viešųjų erdvių infrastruktūrą, kaip galėtų keistis, tobulėti... Nemuno sala?
Siekama išsiaiškinti bendruomenės nuomonę, koks yra Nemuno salos, kaip viešosios erdvės, potencialas.	12. Nemuno salos, kaip viešosios erdvės, potencialas? Išsakykite savo nuomonę.

TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Viešosios erdvės suvokimas ir pritaikomumas bendruomenės poreikiams. Analizuojant *Viešosios erdvės samprata – viešosios erdvės daugialypiškumas* gautus duomenys, iš informantų atsakymų galima matyti, kad viešoji erdvė – tai vieta, leidžianti gyventojams jaustis komfortiškai savo gyvenamojoje vietoje: „<...> kur galime išgerti kavos, pasivaikščioti su draugais arba vaikais, kur galime nusivežti svečius ir pan., kad „<...> nėra gėda gyventi čia <...>“ (M3), galime „<...> mėgautis praleistu laiku su kitais žmonėmis...“ (M1). „Viešoji erdvė yra vieta, kurioje kiekvienas, nepaisant skirtumų, socialinio sluoksnio ar rasės, gali mėgautis praleistu laiku, tam tikroje erdvėje su kitais žmonėmis“ (M1), bei „<...> yra atviros ir prieinamos visiems“ (V4), erdvė „<...> kurioje žmonės išreiškia savo nuomonę, poziciją tam tikrais klausimais“ (M3).

Analizuojant tyrimo duomenis matyti, kad informantai viešąją erdvę suvokia ne tik kaip vietą, leidžiančią gyventojams jaustis komfortiškai savo gyvenamojoje vietoje, bet ir išskiria jos fizinius prieinamumo, pasiekiamumo aspektus: „Viešoji erdvė, mano manymu, yra visiems žmonėms pritaikyta vieta, kurią galima pasiekti įvairiais būdais (mašinos, dviračiai, pėstute, vežimėliais...“ (M2), „Vieša erdvė turėtų būti pasiekiami kiekvienam žmogui“ (M3), „Vietos, kurios yra atviros ir prieinamos visiems“ (M4). Juk tinkamai sutvarkyta susisiekimo infrastruktūra padeda socializuotis, įsitraukti į socialinį, kultūrinį gyvenimą, realizuoti save, savo pomėgius, suteikia galimybę „<...> pasikultūrinti“, „prasiblaškyti“, pasportuoti, pasivaikščioti...“ (M3), nueiti „<...> į koncertą, spektaklį, filmą“ (M3), arba, priešingai, suteikia galimybę atitrūkti nuo intensyvaus gyvenimo, – teigia informantai.

Analizuojant tyrimo atsakymus, išryškėjo ir kita informantų išskirta viešosios erdvės samprata – laisvalaikis. Laisvalaikis – laisvas laikas nuo tiesioginio dalyvavimo darbe, ir veikla, kuri padeda pagrįsti savo laisvą laiką. Laisvalaikį galima traktuoti kaip savotišką rekreacijos formą, kuomet vyksta veikla (judėjimas). „Laisvalaikio praleidimas su šeima, artimaisiais“ (M5) gamtoje, anot informantų, suteikia „<...> žvalumo, energijos, džiugios ir geros nuotaikos, didina ištvermę ir, manau, stiprina sveikatą. „<...> mūsų šeima labai mėgsta būti gryname ore, vaikai daug juda. Esame pamėgę Kalniečių parką, Šilainių parką, Pažaislio vienuolyno parką, Draugystės parką, Panemunės šilą“ (M5).

Apibendrinant galima teigti, kad viešoji erdvė – tai vieta, leidžianti gyventojams jaustis komfortiškai savo gyvenamojoje vietoje, kuri yra estetiška ir prieinama visiems bendruomenės nariams

nepaisant skirtumų, vieta, kurioje galima mėgautis praleistu laiku su kitais žmonėmis, ilsėtis ar pramogauti, išreikšti savo nuomonę, ir kuri yra prieinama bei pasiekama visiems žmonėms.

Bendruomenės sveikatinimo poreikių patenkinimas ir galimybės. Informantai teigia: „*manau, kad iki tam tikro lygio bendruomenės laisvalaikio paslaugų poreikis patenkinamas, tačiau sveikatinimo poreikiai galėtų būti atliepti plačiau, galbūt galėtų būti pritaikomi platesnei auditorijai (ne tik sportininkams, bet ir šeimoms ir pan.)*“ (V6). Informantai atkreipia dėmesį, kad „*Kauno mieste yra daug gerų viešų vietų, tačiau taip pat yra tokių viešų vietų, kuriose yra skirstomas socialinis sluoksnis ar netgi ta pati rasė, manau, to neturėtų būti <...>*“ (M1). Informantai pastebi, kad laisvalaikio, sveikatinimo poreikiams patenkinti: „*<...> nuolat šioje srityje yra siekiama tobulumo. Manau visos galimybės yra suteikiamos, tereikia jomis pasinaudoti*“ (M2), „*<...> „visada atsiranda naujovių, ir jos padeda sukurti dar palankesnę erdvę produktyviam laiko praleidimui <...>*“ (M1). Informantų nuomone, sveikatinimo, „*<...> „laisvalaikio paslaugų Kaune yra pakankamai ir jų infrastruktūra yra nuolat gerinama, ypač viešų vietų, tai yra labai sveikintina. Ir tikrai akivaizdžiai matomas padidėjęs žmonių susidomėjimas, tiek treniruokliai yra labai pasiteisinęs dalykas, ir visi parkai atgyja. Daugėja naujų laisvalaikio paslaugų centrų <...>*“ (M2), „*<...> „tikrai daug sporto klubų, daug atskirų ir įvairių sporto šakų, mokymo centrų, pirtčių, baseinų – iš esmės leisti laiką aktyviai galimybių daug <...>*“ (M3). Didėjant laisvalaikio paslaugų pasiūlai, didėja ir prieinamumo galimybės, todėl kuo „*<...> „daugiau skirtingų laisvalaikio praleidimo būdų, tuo daugiau aktyvumo, tuo platesnis žmonių akiratis, o visa tai savaimė mažina visus blogus dalykus žmonių kultūroje ir laisvalaikio praleidimo būduose bei gerėja žmonių sveikata*“ (M3).

Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad bendruomenės laisvalaikio paslaugų poreikio užtikrinimas, prieinamumas ir galimybės sveikatinimo poreikiams patenkinti yra pakankamos, tik, anot informantų, reikia noro ir pastangų jomis pasinaudoti, kiekvienas gali atrasti tai, kas jam priimtina. Šiandienos požiūris į laisvalaikio, sveikatinimo paslaugų organizavimą yra pasikeitęs, ir yra orientuotas į bendruomeniškumo bei pilietiškumo didinimą, visuomenės gyvenimo kokybės gerinimą. Yra siekiama sveikos, sumanios ir saugios bendruomenės prioriteto įgyvendinimo. Paslaugų gerinimui užtikrinti viešosios erdvės yra tvarkomos pagal šiuolaikinius, įtraukties ir dalyvavimo standartus. Informantų nuomone, visada yra kur tobulėti ir siekti geriausių rezultatų.

Viešųjų erdvių infrastruktūra. Analizuojant viešųjų erdvių, Nemuno salos infrastruktūros modernizavimą, gerinimą – laisvalaikio, sveikatinimo zonų ir organizuojamų renginių atliepiamumą bendruomenės, miesto svečių sociokultūriniais, rekreaciniams poreikiams, informantų nuomonės pasiskirstė į šiek tiek labiau neigiamas ir šiek tiek mažiau teigiamas nuomones. Informantų nuomone, viešojoje erdvėje – „*Nemuno saloje organizuojami susibūrimai daugiau atliepia visuomenės socialinius ir tik mažiau sveikatinimo poreikius*“ (V6). Kaip teigia vienas iš informantų: „*Nemanau, kad visos Kauno viešosios erdvės yra pritaikytos sveikatinimo poreikiams, ypač Nemuno salos erdvė, kurioje nėra įrengti vaikščiavimui tinkami takeliai*“ (V6). Kita vertus, anot informantų, „*Nemuno sala, mano manymu, yra labai geroje strateginėje vietoje, nes Nemuno sala yra pačiame Kauno miesto centre. Nemuno sala yra pakankamai ribojama nuo miesto šurmulio, tai viena iš geriausių vietų praleidžiant laisvalaikį miesto centre, bet šiek tiek atsiribojusi nuo automobilių, paslaugų centrų*“ (M2), tačiau „*<...> ten tikrai kažko trūksta. Ką dabar galima veikti saloje? Nueiti ant pleduko pasėdėti, pasivažinėti dviračiais? Nesakau,*

kad tai yra blogai, bet tai galima padaryti ir paprastame parke. Vien dėl vietos ten būtų galima sukurti kažką daugiau”(M3).

Nemuno sala informantams asocijuojasi su negatyvia sąveika, potyriu, nekeliančiu teigiamų emocijų, „*pati nežinau, kodėl, bet aš ten dažnai nesilankau. Iš paskutinio apsilankymo prisimenu, kad dalis salos buvo sutvarkyta, dalis ne. Net nesinorėjo vaikščioti dėl didelės žolės ir pan. Gal dabar taip nebėra, labai seniai buvau. Atrodo ta vieta labai gerai, bet nepasakyčiau, kad ten labai jau daug žmonių būtų. Kalniečių paprastame parke, atrodo, būna daugiau, nors tai labiau miesto kraštas“(M3). Kiti informantai teigia, kad nepakanka suformuotų takelių: „*Trūksta ištiestų takelių <...>“(M5), <...> trūktų daugiau bėgimo takelių <...>“(V6), prasta jų danga, ji nėra pritaikyta, <...> „kad galėtum važinėti paspirtuku ar riedučiais“(M5), <...> „šiek tiek apmaudu, kad Nemuno saloje pagrindinę erdvę užima treniruokliai, trūksta poilsio zonų <...>“(V6) ir „<...> su maudyklomis yra šiek tiek sunkiau, galėtų būti ir daugiau pasirinkimo variantų <...>“(M1).**

Aplinka veikia žmogų, o žmogus savo veikla keičia aplinką, tirdamas ją ir pritaikydamas savo reikmėms. Infrastruktūros gerinimas, <...> *atsinaujinimas bet kurioje srityje prideda klientų pasitikėjimo, nes mato funkcionuojantį (tobulinamą) variantą, tačiau viešųjų erdvių modernizavimas ir infrastruktūrų gerinimas turi tenkinti visas žmonių grupes, t. y ir senjorus, ir jaunos žmones“(M1). Džiugu yra tai, kad Nemuno saloje organizuojamos „<...> šeimų sporto šventės“(V4), <...> *ten vyksta vienas iš didžiausių renginių – „Laisvės piknikas“. <...> Manau, šie renginiai pritraukia ir įtraukia daug šeimų, draugų ir pavienių žmonių, kas tikrai skatina pabūti gamtoje, atsitraukti nuo kasdieniškų darbų ir tenkina bendruomenės sveikatingumo poreikius“(M3). Informantai nurodo, kad viešoji erdvė turi būti <...> *sietina su bendruomenės erdve, kuri būtų pritaikyta tiek socialiniams, tiek rekreaciniams visuomenės narių poreikiams. Svarbu, kad erdvėje būtų siekiama užtikrinti visuomenės narių saugumą, aplinkos švarą“(V6). Tyrimo dalyvių požiūris toks, kad <...> „mes norime gyventi mieste, kuriame būtų ką veikti, kuriame būtų kur nueiti ir dar svečius nusivesti. Mes nenorime eiti į viešas erdves, kurios atrodo nepatrauklios, nepatogios ir pasenusios. Manau, kad nuolat šis procesas (modernizavimas) turi vykti, nes pasaulis nestovi vietoje: žmonės tobulėja, poreikiai nuolat auga, todėl neturėtume atsilikti nuo kitų valstybių ar miestų pavyzdžių <...>“(M3), reikia <...> „kuo daugiau renginių <...>“(M5). <...> „Kuo daugiau naujų pramogų, tuo daugiau skirtingų laisvalaikio praleidimo būdų, tuo daugiau aktyvumo, tuo platesnis žmonių akiratis, o visa tai savaime mažina visus blogus dalykus žmonių kultūroje ir laisvalaikio praleidimo būduose bei gerėja žmonių sveikata“(M3). Informantų nuomone, <...> „modernesnės viešosios erdvės (kuriose galbūt netgi rastųsi įvairūs meno kūriniai, instaliacijos ar kiti traukos objektai) prisidėtų prie patrauklesnio erdvių įvaizdžio kūrimo“(V6). Ši išsakyta nuomonė atliepia I. Dirgėlienės (2018) išvalgas, kad miestas ir jo architektūra – ne tik jaukios gatvės, prekybos centrai, parduotuvės, automobilių stovėjimo aikštelės ir pramogų erdvės. Ne mažiau svarbios ir erdvės šalia pastatų. Šios viešosios zonos – parkas, skveras, gėlynas, medžių, krūmų želdiniai ar vaikų žaidimų aikštelės – kuria miesto vertę (Dirgėlienė, 2018). Apibendrinant galima teigti, kad viešųjų erdvių, Nemuno salos infrastruktūros modernizavimas, gerinimas – laisvalaikio, sveikatinimo zonų ir organizuojamų renginių atliepiamumas bendruomenės, miesto svečių sociokultūriniais, rekreaciniams poreikiams, informantų nuomone, atliepia tik iš dalies. Jų teigimu, Nemuno salos infrastruktūra atliepia bendrus socialinius ir kiek mažiau sveikatinimo poreikius. Informantai pastebi, kad trūksta***

pasivaikščiojimo takelių, o esamų kokybė neužtikrina pasirinktos veiklos realizavimo būdų (pvz., negalima pasivažinėti riedučiais, paspirtuku ir pan.). Kitas aspektas, į kurį verta atkreipti dėmesį – nėra tinkamai prižiūrima ir tvarkoma veja. Informantų nuomone, šioje (modernizavimo) srityje dar yra daug kur tobulėti, kad būtų atliepti bendruomenės poreikiai, juolab, informantų nuomone, Nemuno sala yra labai geroje strateginėje vietoje – pačiame Kauno miesto centre ir yra pakankamai ribojama nuo miesto šurmulio.

IŠVADOS IR PERSPEKTYVOS

1. *Viešųjų erdvių samprata ir pritaikymo galimybės.* Viešoji erdvė yra vieta, kurioje reiškiasi bendruomenės interesai. Viešoji erdvė – tai vieta, leidžianti gyventojams jaustis komfortiškai savo gyvenamojoje vietoje ir kuri yra estetiška, jauki bei prieinama visiems bendruomenės nariams, nepaisant skirtumų, vieta, kurioje galima mėgautis praleistu laiku su kitais žmonėmis, ilsėtis ar pramogauti, reikšti, išsakyti savo nuomonę, ir kuri yra pasiekiamą įvairiais būdais.

2. *Bendruomenės sveikatingumo poreikių identifikavimas.* Tyrimu išsiaiškinta, kad viešųjų erdvių prieinamumas ir kokybė vis dar išlieka nepakankami. Miesto viešosios erdvės turėtų būti orientuotos į tolygų paskirstymą ir turėti adaptyvumą, mišresnę funkciją. Tvarkant, gerinant viešąsias erdves, reikia vadovautis šiuolaikinėmis nuostatomis, o svarbiausia – lygybės principu, kad ta pačia aplinka ir jos produktais galėtų naudotis visos žmonių grupės. Informantų nuomone, formuojant, tvarkant, naujinant miesto viešąsias erdves, būtina atkreipti dėmesį į bendruomenės poreikius, lūkesčius. Siekti, kad erdvės atitiktų šiuolaikinius bendruomenės poreikius, t. y. sudarytų galimybę pailsėti, stiprinti sveikatą, sportuoti, žaisti, tobulinti žinias (edukacija, renginiai, susibūrimai, socialinės, pilietinės akcijos) pasirenkant miesto viešųjų erdvių galimybes.

3. *Viešųjų erdvių infrastruktūroje pastebimas teigiamas bruožas – Kauno miesto pagražėjimas.* Miesto viešosios erdvės yra tvarkomos, naujinamos, prižiūrimos ir gražinamos. Džiugu, kad gamtos turtai – miesto parkai – yra kardinaliai pasikeitę ir įgauna naują gyvenimą. Šiandienos viešosios ir žaliosios miesto erdvės stengiasi atliepti bendruomenės laisvalaikio, poilsio ir sveikatinimo poreikius, kurie yra svarbūs sveikatos determinantai. Tyrimo objektas – Nemuno sala – Kauno miesto viešoji erdvė, esanti labai geroje strateginėje vietoje – pačiame miesto centre ir turinti labai didelį potencialą, tačiau, ji vis dar nėra tinkamai „išnaudota“. Tyrimo rezultatai atskleidė informantų nuomonę, kaip galėtų keistis, tobulėti Nemuno salos infrastruktūra laisvalaikio, sveikatinimo poreikių tenkinimo požiūriu. Tyrimo dalyviai siūlo įrengti daugiau mažosios architektūros elementų, sutvarkyti jau esamus pasivaikščiojimo takus bei įrengti naujų, kurie būtų pritaikyti važiuoti dviračiu, paspirtuku, riedlente, reikėtų daugiau vaikų žaidimo aikštelių, paplūdimio, geresnio apšvietimo.

LITERATŪRA

1. Adamonytė, I., Kriaučiūnaitė-Neklejonovienė, V., Rekus, D. (2018). Viešųjų erdvių tvarkymo miestelių ir kaimų teritorijose aspektai. *Optimization of Ornamental and Garden Plant Assortment, Technologies and Environment Scientific Articles*, 9 (14), 77–84.
2. Burinskienė, M. (2003). *Subalansuota miestų plėtra. Monografija*. Vilnius: Technika.
3. Byčėnkovas, A. (2014). *Miestų viešosios erdvės – jų veidas*. Kaunas: Kauno kolegija.

4. Čiegis, R., Žalevičienė, A. (2012). Darnus miestų vystymasis ir Europos Sąjungos investicijų įsisavinimas. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 1, 42–51.
5. Dirgėlienė, I. (2018). Viešosios erdvės – kokia turi būti tikroji miesto kokybė? [žiūrėta 2019 11 12]. Prieiga internetu: <https://structum.lt/straipsnis/viesosios-erdves-ndash-kokia-turi-buti-tikroji-miesto-kokybe/>
6. Donnelly, A. A., MacIntyre, T. E. (2019). *Physical Activity in Natural Settings: Green and Blue Exercise*. Routledge.
7. Grazulevičiute-Vileniske, I. (2014). Sociologiniai urbanizuotos aplinkos tyrimai: patirtis ir kryptys. *Tiltai*, 68 (3), 35–52.
8. Grunskis, T. (2013). Miesto viešųjų erdvių sistemos samprata ir formavimo modeliai. *Acta Academiae artium Vilnensis. Dailė*, 71, 127–138.
9. *Kauno miesto kultūros strategija iki 2027 metų*. (2017). [žiūrėta 2019 12 10]. Prieiga internetu: <http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/13/2015/04/Kauno-kulturos-pletros-galimybiu-studija.pdf>
10. Kriūkienė, S. (2019). *Lietuvos miestų atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų palyginamoji analizė* [žiūrėta 2020 02 12]. Prieiga internetu: https://scholar.google.lt/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=Svetlana+Kri%C5%ABkien%C4%97+LIETUVOS+MIEST%C5%B2+ATSKIR%C5%B2J%C5%B2+REKREACIN%C4%96S+PASKIRTIES+%C5%BD+ELDYN%C5%B2+PALYGINAMOJI+ANALIZ%C4%96&btnG=
11. Kroeger, J. Myers, C. Y. Morgan, K. (2019). *Nurturing Nature and the Environment with Young Children: Children, Elders, Earth*. Routledge.
12. Piekienė, N. (2015). Viešosios erdvės Lietuvos saugomų teritorijų kūrimo kontekste. *Miestų želdynų formavimas*, 1 (12), 208–215.
13. Prapiestienė, R. (2003). Lietuvos miestų žaliųjų plotų kaita laiko atžvilgiu. *Geografijos metraštis*, 36 (2), 108–114.
14. Ratten, V. (2019). *Social Entrepreneurship in Sport: How Sport Can Deliver Social Well-being*. Routledge.
15. Rupeikaitė, V. (2012). Nemuno salą vertėtų rezervuoti ateities kartoms? *Kauno diena – dienraštis. Laisvalaikis ir kultūra / Namai /* [žiūrėta 2019 12 09]. Prieiga internetu: <https://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/namai/nemuno-sala-vertetu-rezervuoti-ateities-kartoms-435424>.
16. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. [žiūrėta 2019 12 30]. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija.
17. Šaparauskas, J. (2004). *Darnaus miesto vystymo(-si) daugiatakslė selektonovacija: daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
18. Urbonaitė, I. (2011). Miesto teritorinių bendruomenių įtaka rekreacinių teritorijų formavimui. *Mokslas – Lietuvos ateitis*, 3 (3), 30–37.
19. Urbonaitė, I. (2013). *Rekreacinių funkcijų raiška Vilniaus miesto erdvinėje struktūroje: daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
20. Valackienė, A. (2002). Moterų stresai darbo aplinkoje: jų identifikavimas socialinių tinklų ir asmenybės saviraiškos aspektu. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 21, 223–236.

Adapting Public Spaces to the Wellness Needs of the Local Community

Biruta Švagždienė, Vilius Vaseris

Lithuanian Sports University, Kaunas, Lithuania

The project is co-financed by the European Social Fund (Project No. 09.3.3-LMT-K-712-16-0047) according to the Research Council of Lithuania (LMTLT).

ABSTRACT

Research problem and relevance. With continuously expanding cities, less space is left for public, open areas. The urban planning is performed with regard to urbanistic elements, however, public spaces do not receive enough attention and creative potential (Piekienė, 2015). Individual's and state's political concept of public space changes by virtue of the premise of physical rationality and equality, moral values and the role of nature in modern cities. It is now defined as an urban structure, rather than a physical form of space, which meets not just the physiological needs of the individual, but also the general values of the community. The focus is on the moral, social, cultural details and their combination with physiological needs of an individual. Lately, people have become increasingly concerned about their living or recreational environment, necessity and importance of taking care of their health is no longer in doubt. Therefore, M. Burinskienė (2003) notes the aim to create right conditions that meet the interests of different people in various cities. Thus, in order to create sustainable balance between social, economic and environmental aspects, apart from the development of the physical infrastructure of the city, other aspects should be in focus (Čiegis, Žalėvičienė, 2012). Analysis of application of public spaces has revealed that there are many scientific articles about the public spaces and related issues, however, opinions, criticism or discussions on this topic go in the same direction – public spaces are considered as isolated objects, rather than one, closely related system.

The aim of the research was to assess the circumstances of adapting public spaces to the wellness needs of the local community on the case of Kaunas. The object of the research was the adaptation of public spaces to the needs of the local community.

Research methodology. The qualitative research was conducted and a semi-structured interview was selected to collect the data using a convenience sampling method: several interviewees were selected from the researchers' academic environment (university) upon recommendations. The method based on geographical definition was followed when selecting the interviewees. All interviewees study, work and live in Kaunas.

Results. The study revealed that the adaptation and accessibility of public spaces for the wellness needs of the local community was still insufficient. Public spaces were not yet directed to even distribution and adaptability and their formation process did not fully satisfy sustainability criteria.

Keywords: public space, leisure, community, wellness, adaption.

*Gautas 2020 04 28
Priimtas 2020 03 24*